

okupiranoj BiH. Izdvojila je 1.574.915 ondašnjih zlatnih kruna, koliko je stajala izgradnja i oprema, što bi danas iznosilo nekoliko stotina miliona KM. Dovoljno je naglasiti da je Zemaljski muzej održavao saradnju sa preko šest stotina muzeja u svijetu.

U to vrijeme svijet je saznao i za Sarajevsku Hagadu, što je dodatno uzdiglo ugled Zemaljskog muzeja i Sarajeva. Zemaljski muzej je zatvoren, nažalost propada, našim političarima ništa ne znači da je riječ o ustanovi staroj 125 godina, da je od daleke 1889. redovno izlazio njegov časopis „Glasnik“, i Muzej je preživio dva svjetska rata, a onda i agresiju (1992-1995), da bi sedamnaest godina kasnije u miru stavljen ključ u njegovu bravu.

U knjizi se detaljno opisuje što je sve Prvi štab Patriotske lige u RBiH s Nihadom Halilbegovićem poduzimao da zaštiti blago Muzeja: Kovčezi sa posmrtnim ostacima članova bosanske dinastije Kotromanića; Sarajevska Hagada; Povelje naših kraljeva; mnogobrojni eksponati i predmeti sa Arheologije i Etnologije; Odjeljenja za prirodne nauke; Botanički vrt; Stećke, najstariju naučnu biblioteku u Bosni i Hercegovini sa bogatim knjižnim fondom. Autor Nihad Halilbegović je knjigu obogatio dokumentima iz svoje privatne arhive: Zastava iz ustanka Ali-paše Rizvanbegovića; Zastava Džematska-Foča, pripadala je nekom Janičarskom odred u Foči i mnogobrojni drugi izvori.

Knjiga je metodološki pisana sa svom potrebnom naučnom aparaturom, s brojnim foto-snimcima eksponata i faksimilima dokumenata koji se odnose na korespondenciju i na ukupan rad koji se odvijao na zaštiti kulturno-umjetničkog i historijskog blaga Zemaljskog muzeja. Obavljeno je foto i video snimanje najvažnijih eksponata i dokumentacije, zatim interijera u Odjeljenju za etnologiju i drugo.

Autor Nihad Halilbegović je napisao djelo neprocjenjive vrijednosti, gdje izdvaja posebno poglavlje: Mikrofilmovanje dokumentacije objekata od historijskog značaja za grad Sarajevo i državu BiH (oktobar 1991. godine) str. 39-47. Knjiga za buduće generacije će predstavljati nezaobilazan izvor saznanja iz historijata Zemaljskog muzeja tokom srpske agresije (1992-1995 godine). Međutim, primarna vrijednost ove knjige je ta što je opisano kako se u teškim ratnim uvjetima

špašavalo kulturno-umjetničko blago u opkoljenom Sarajevu. Uvjeren sam da će ovo djelo naići na veliki interes kako domaće tako i strane kulturne javnosti, a posebno u muzeološkim krugovima. Drugim riječima, ovo djelo će biti od velike koristi svim muzejskim radnicima. Koristit će i kao udžbenik za studij iz Muzeologije i Zaštite spomenika. Ova knjiga je svjedok kulturocida, uništavanja kulturno-historijskog naljeđa u Sarajevu tokom srpske agresije (1992-1995), i Zemaljskog muzeja, simbolom kontinuiteta bosanskohercegovačke državnosti od Kotromanića do Pokreta za autonomiju 1831. godine, koja je nastavljena 1992. godine. Knjiga je svakako svjedok istine i genocida za haške optuženike za ratne zločine u Sarajevu i RBiH (1992-1995). Recenzent knjige je prof.dr. Enver Imamović, ratni direktor Zemaljskog muzeja, a izdavač BZK „Preporod“.

Prema nepotpunim podacima, do kraja agresije na Zemaljski muzej je ispaljeno oko 1.000 minobacačkih granata različitih kalibara, od toga preko 100 granata je palo na krovove zgrade Muzeja i drugo. Svi objekti Zemaljskog muzeja su pretrpjeli velike štete. Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine osnovan davne 1888. godine, nažalost je zatvoren 04. oktobra 2012. godine. Muzej, biser svjetske baštine, je odbranjen i sačuvan u vrijeme agresije, a u miru ovaj dragulj kulture zatvoren, završava knjigu autor Nihad Halilbegović. Na kraju, mogu svesrdno preporučiti knjigu Nihada Halilbegovića za čitaoce s uvjerenjem da se radi o izuzetno vrijednom i korisnom djelu iz kulturne historije Sarajeva i države Bosne i Hercegovine.

Smajo HALILOVIĆ

ISLAM U OTKRIĆU KRŠĆANSKE EVROPE

Adnan Silajdžić, *Islam u otkriću kršćanske Evrope; povijest međureligijskog dijaloga*, Fakultet islamskih nauka, Sarajevo, 2003.

Dr. Adnan Silajdžić, redovni je profesor na Fakultetu islamskih nauka, gdje već dugi niz godina radi na predmetima *Akaid* i *Usporedne religije*. Pored toga, Silajdžić je i više nego plodan pisac i prevoditelj, što svjedoče njegove brojne autorske knjige i tekstovi. Djelo koje ovdje prikazujemo je višestruko izazovno i vrijedno posebne pažnje, jer je plod dugogodišnjeg istraživačkog rada.

Islam u otkriću kršćanske Evrope; povijest međureligijskog dijaloga, djelo je koje nudi mnogostruk značaj našem intelektualnom miljeu, ali i mnogo šire, s obzirom da pruža uvid u kulturno-znanstvenu literaturu o islamu napisanu perom kršćanskih autora kroz jedan historijski kontinuitet.

Knjiga je funkcionalno podijeljena u šest poglavlja, koja se, dalje, granaju u tematska potpoglavlja. Koncipirana je na ovakav način radi lakšeg proučavanja i razumijevanja materije.

U *Uvodu*, autor izlaže sadržaj i koncept knjige, navodi činjenice i predstavnike svake epohe, te čitateljstvu nudi kratak uvid u sadržaj naslovljenih cjelina.

Prvo poglavlje nosi naziv *Kraći presjek ranokršćanskog mišljenja o islamu*, koje je posvećeno mišljenju ranog istočnog bogoslovlja, s obzirom da su prvi muslimansko-kršćanski susreti bili na Orijentu. Istočni bogoslovi su vrlo rano pokazali interes za izučavanje islama, čime su nastojali da dokažu superiornost vlastite religije. Koristeći grčki filozofski instrumentarij komparirali su vlastite dogme sa temeljnim učenjima islama, uz izvrsno poznavanje arapskog jezika.

U drugom poglavlju, *Muslimansko-kršćanski susreti na latinskome zapadu*, autor razmatra percepciju islama na Zapadu, proučavajući tamošnju literaturu i sisteme mišljenja, te predstavljajući povijesne likove koji su svojim perom pisali o islamu. Iščitanjem tekstova srednjovjekovnih kršćanskih autora, otkrivamo jednu pogrdnu, iskrivljenu

viziju islama, što se postizalo kroz poetski diskurs, vitešku literaturu i praznovjerje. Što se tiče ozbiljnijeg bavljenja islamom, Silajdžić ističe Petra Alfonsa i njegovo djelo *Dijalog*. U približavanju muslimanima najuspješniji su bili Franjo Asiški, te Raymundus Lullus, veliki misionar koji je život posvetio „preobraćenju Saracena“. Međutim, najvažniji od svih je Toma Akvinski čiji stav o islamu kao religiji postaje centralnim u Evropi, sve do XIX stoljeća.

U trećem poglavlju, *Islam u djelima renesansnih pisaca*, uočavamo noviji pristup islamu, prije svega intelektualni, bitno određen znanstvenom revolucijom u Evropi. Autor navodi dvojicu kršćanskih autora, Huando Segovija i Nicholas Kuzanski, koji su nastojali da pomire stoljetne religijske razlike kroz razgovor i susrete sa muslimanima, jer su smatrali da vjera može da poveže sve ljude svijeta. Određenje renesansnog doba jeste otvorenost svijesti običnog čovjeka za drugim i drugačijim, što je otvorilo put boljem upoznavanju islama, iako se stav u mnogome nije poboljšao. Na drugoj strani, u Evropi dolazi do pojave reformatora koji pozivaju vraćanju izvorima vjere, *iskupljenje vjerom, a ne djelima*, kao što su Martin Luther (1483-1556.) i John Calvin (1509-1564.).

Četvrto poglavlje nosi naziv *Evropski prosvjetitelji i islam*, kada dolazi do sazrijevanja svijesti

kršćanskih autora o drugim religijama, i to pod utjecajem liberalne teologije, scijentizma i pozitivizma. No, interes za proučavanjem islama opada, s obzirom da Evropa sve više postaje centrom kulture i modernosti. O islamu tada pišu Goethe, Condorceta, Voltair i Gibon. Na kraju poglavlja autor razmatra Renanov pristup islamu.

Islam u savremenoj kršćanskoj islamologiji, naziv je petog poglavlja u kojem se govori o stvaranju novih pretpostavki za dijalog, dok kršćanski autori nastoje da postignu što objektivniji pristup unutar moderne vizije islama XX stoljeća. Kao svijetli primjer ovoga perioda autor navodi Louisa Massignona (1883-1962), koji je prema islamu i muslimanima zauzeo više nego pozitivan stav, krajnje pomirljiv i plodotvoran. Njegovim naučavanjem bivaju nadahnuti brojni rimokatolički teolozi, kao što su L. Gardet, R. Casper, Giulio Basetti Sani, koji su s mnogo žara i truda nastojali da rasvijetle i pojednostave učenje svoga prethodnika, te da kršćanstvo konačno približe drugim religijama.

Posljednje poglavlje nosi naziv *Drugi vatikanski koncil (1962-1965.)*, kojem autor posvećuje posebnu pažnju i naglašava kako do sada nije napisan nijedan tekst kao osvrt na dio koncilskog nauka koji se tiče islama.

Djelo, *Islam u otkriću kršćanske Evrope; povijest međureligijskog dijaloga* može poslužiti studentima Fakulteta

islamskih nauka u Sarajevu, Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Sarajevu, studentima humanističkih znanosti, te svim drugim intelektualcima koji se zanimaju za teologiju, filozofiju i historiju religija. Poseban značaj ima za studente FIN-a, s obzirom da im može poslužiti u pripremanju ispita na obaveznom predmetu *Judaizam i kršćanstvo*, kojeg izučavaju na petom semestru redovnog studija, te na predmetima postdiplomskog studija, koje predaje autor djela. S druge strane, knjiga je izuzetno dragocjena sa svojom iscrpnom bibliografijom i podacima. O ovoj temi još su pisali: profesor na Fakultetu islamskih nauka, Rešid Hafizović, dekan Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Sarajevu, Mato Zovkić (*Iskustvo ekumenskih i religijskih susreta*) te Hišam Džait, u djelu *Evropa i islam*. Moramo spomenuti da je knjiga prevedena na arapski jezik u Kairu 2011. godine, što ukazuje na vrijednost sadržaja koji se krije unutar njezinih korica, te je zbog toga toplo preporučujemo našem čitateljstvu. Uzimajući u obzir tendenciozne spisateljske ambicije autora, djelo nipošto neće ostaviti čitaoca ravnodušnim. Knjigu 2003. godine objavljuje Fakultet islamskih nauka u Sarajevu. Napisana je na 358 stranica teksta, sa 62 fusnote.

Šejla MUJIĆ
Mahir KEVRIĆ